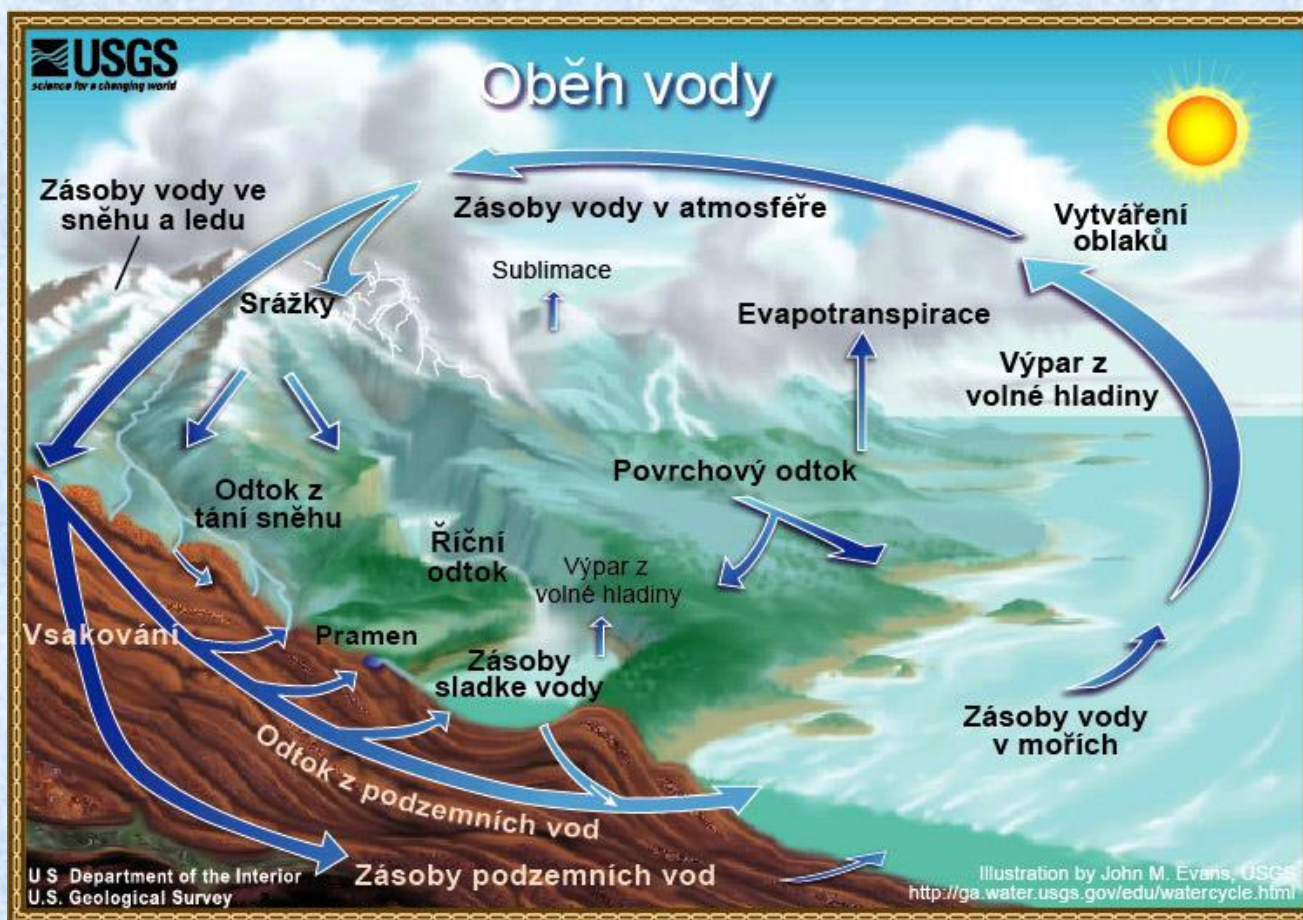

HYDROLOGIE

věda, která se systematicky zabývá poznáváním zákonů výskytu a oběhu vody v přírodě

Oběh vody v přírodě

voda podle místa výskytu	objem 10 ³ km ³	objem v %
sladká voda v jezerech	125	0.009
slaná v. v jez. a kontin.mořích	105	0.008
voda v povrchových nádržích	5	0.0004
voda v řekách	1.3	0.00009
voda v bažinách	6	0.00043
půdní voda a voda v zóně aerace	65	0.0046
podzemní voda do hl. 800 m	4 000	0.29
podzemní voda pod hl. 800 m	4 000	0.29
kapalná voda na kontinentech	8 307.3	0.59
voda v ledovcích a sněhu	32 000	2.285
voda v atmosféře do výšky 10 km	13	0.0009
voda v oceánech	1 360 000	97.12
hydrosféra	1 400 320.3	100

Oběh vody v přírodě

Voda - nejrozšířenější látka v přírodě. Vyskytuje se trvale v zemské atmosféře, na povrchu i pod povrchem. Je součástí půdy, je nenahraditelnou složkou mnoha technologických procesů, je obsažena i v tělech živočichů a rostlin. Je nezbytnou podmínkou života.

Množství vody v atmosféře, na povrchu země i v horninách je víceméně konstantní.

Voda, která tato množství tvoří, se pohybuje a přechází neustále z jednoho prostředí do druhého.

Zdrojem její kinetické energie je sluneční záření, zemská gravitace, zemská tepelná energie a geochemická energie.

Tyto energetické zdroje jsou příčinou neustálého hydrologického oběhu.

Oběh vody v přírodě

Hydrologický oběh se skládá ze čtyř hlavních částí:

atmosférické srážky

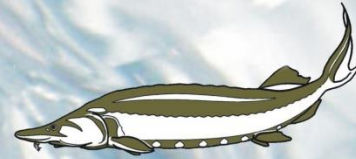
povrchový odtok

podzemní odtok (infiltrace)

evapotranspirace (vypařování a transpirace rostlin)

Množství vody vydechované do atmosféry živočichy je ve srovnání s transpirací rostlin zanedbatelné.

Atmosférické srážky

veškerá atmosférická voda se vymění během deseti dní

většina vody je přítomna ve formě páry

průměrný obsah páry je asi 3.5 g/m^3

koncentrace vodní páry ve vzduchu, při které se začíná srážet kapalná voda, závisí na teplotě a tlaku

celková koncentrace rozpuštěných látek v dešťové vodě obvykle nepřesahuje 30 mg/l .

vodní pára (CO_2 , O_3) spoluvytváří tzv. skleníkový efekt v atmosféře

průměrné množství srážek v ČR za rok činí 679 mm

Atmosférické srážky

Srážky

Členění srážek dle různých kritérií

dle skupenství – srážky kapalné (déšť, rosa), pevné (sníh, kroupy)

dle způsobu a místa vzniku – horizontální (kondenzace na povrchu země), vertikální (vznik v atmosféře)

Základní parametry

Srážková výška H_s [mm] – výška vodního sloupce, která by se vytvořila z deště na dané ploše bez odtoku, výparu či vsaku.

Srážkový úhrn – množství srážek vypadlé v bodě (srážkoměrné stanici) vyjádřené rovněž jako výška vodní sloupce.

Měření srážek

Srážkoměr – měří pouze srážkový úhrn za zvolené období

Měření srážek

Záchytná plocha – 500 cm²

Výška hrany záchytného otvoru - 1 m nad terénem

Měření velikosti srážky – změření celkového objemu zachycené vody, stanovení srážkového úhrnu po vydělení plochou otvoru

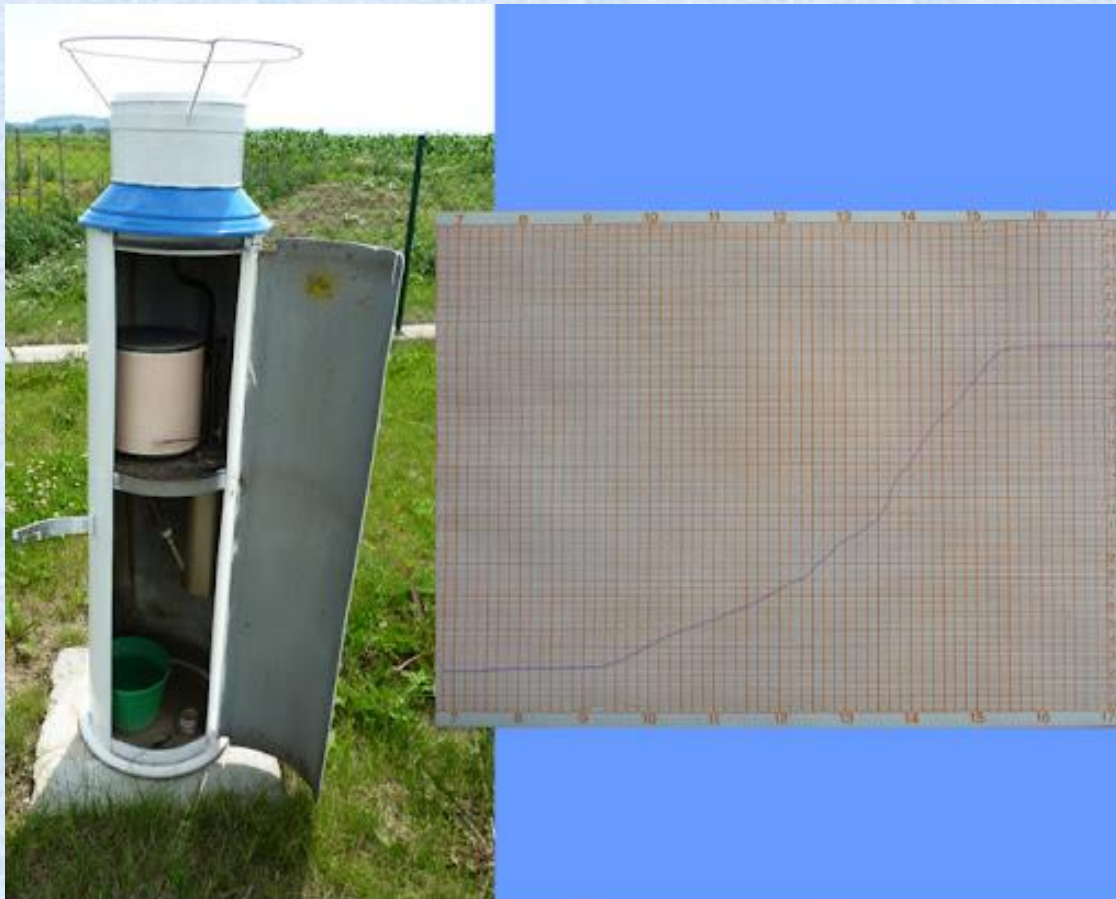
Totalizátor

Měření srážek

Měření časového průběhu nárůstu srážkového úhrnu pomocí plovákové komory s plovákem přenos pomocí registračního zařízení na záznamový (milimetrový papír) - **ombrogram**

Ombrograf, který zakresluje průběh srážek za celý den. Vpravo ukázka zápisu křivky.

Měření srážek

Automatické srážkoměry

optický

člunkový

váhový

Měření srážek

Časové rozdělení srážek

Denní chod srážek

u nás nejčastěji ranní a odpolední hodiny

Roční chod srážek

rovníkový typ – 2 maxima (IV a XI), 2 minima (VIII a I)

monzunový typ – velké srážky v létě, malé v zimě

subtropický typ – srážky v zimě, suché léto

přímořské oblasti mírných zeměpisných šířek

– rovnoměrné rozdělení po celý rok

Dlouhodobý roční úhrn srážek

Minima – u nás 400 mm (Slaný, Žatec, soutok Dyje a Svatky)

– ve světě 1 mm (části Chile), 5 mm (Sahara)

Maxima – u nás 1700 mm (Krkonoše, Jeseníky, Beskydy)

– ve světě až 16000 mm (jižní svahy Himalájí)

– v Evropě 4000 mm (severní Anglie, část Švédska)

Měření srážek

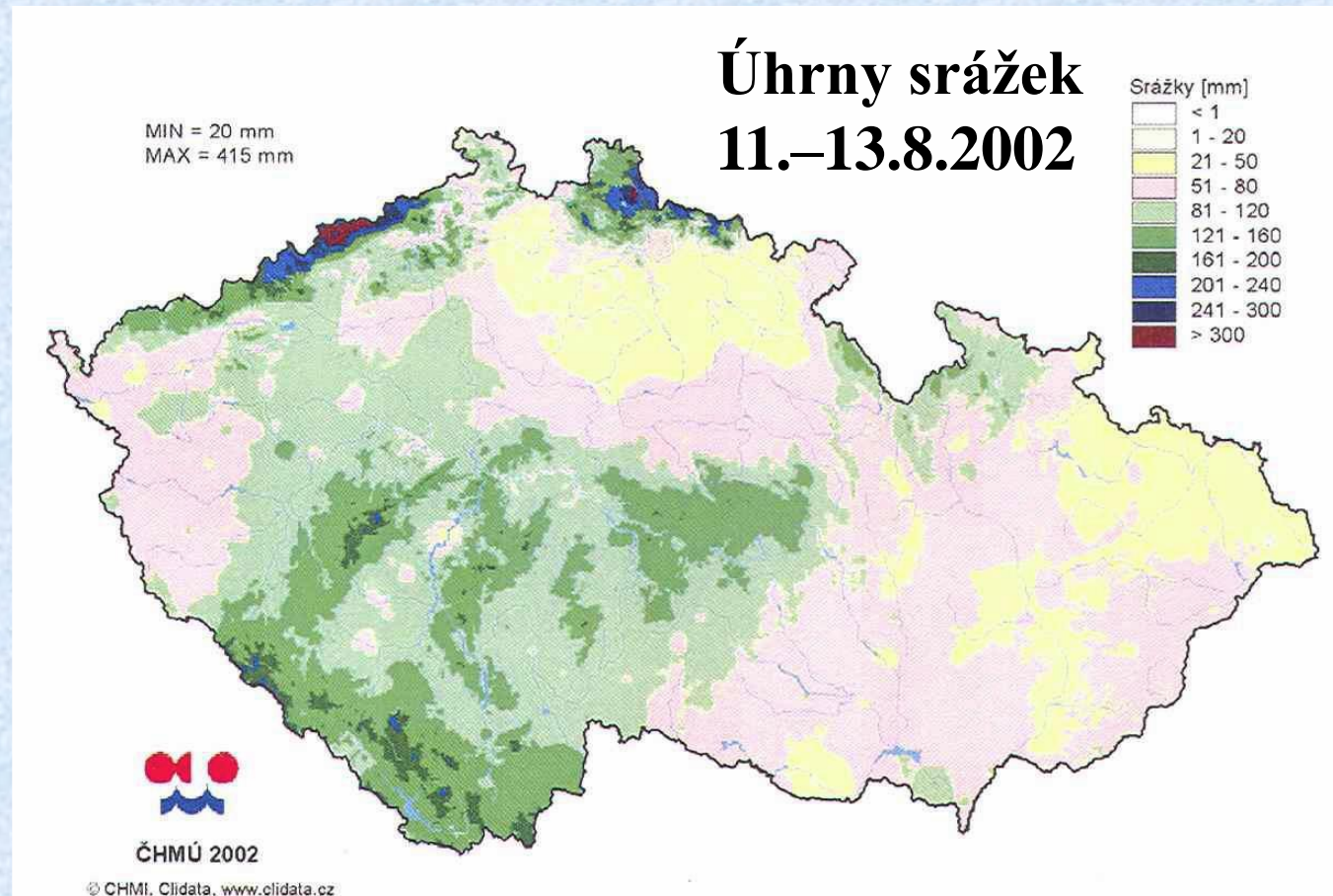

Plošné rozdělení srážek

Izohyety – čáry spojující na mapě místa se stejnými srážkovými úhrny

Izohyety mohou být vztaženy k různým časovým obdobím:

- průměrný rok
- konkrétní rok
- měsíc
- jednotlivý déšť

Evapotranspirace

Fyzikální výpar - evaporace

výpar z volné vodní hladiny

výpar z povrchu půdy (bez vegetace)

výpar ze sněhu a ledu (sublimace)

Fyziologický výpar - transpirace

voda vydechovaná do atmosféry

Evapotranspiraci ovlivňuje sluneční radiace, teplota vypařujícího se povrchu, vlhkost vzduchu, rychlost větru, atmosférický tlak.

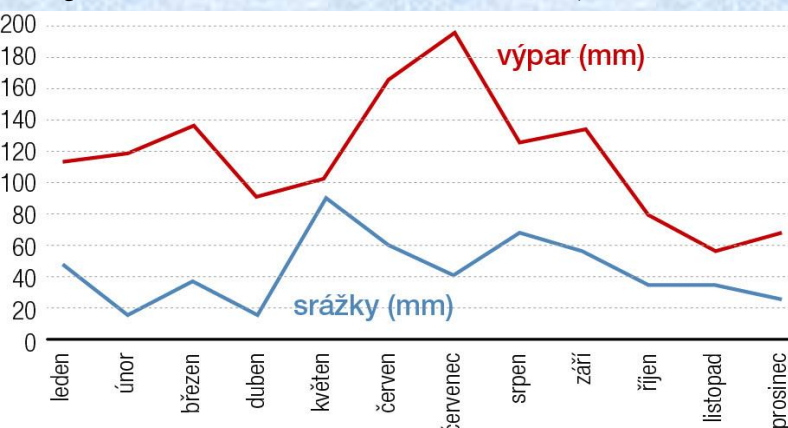
Měření výparu - různé druhy výparoměrů (Wildův, Rónův . . .)

Měření transpirace – potometrické, gravimetrické, tepelné . .

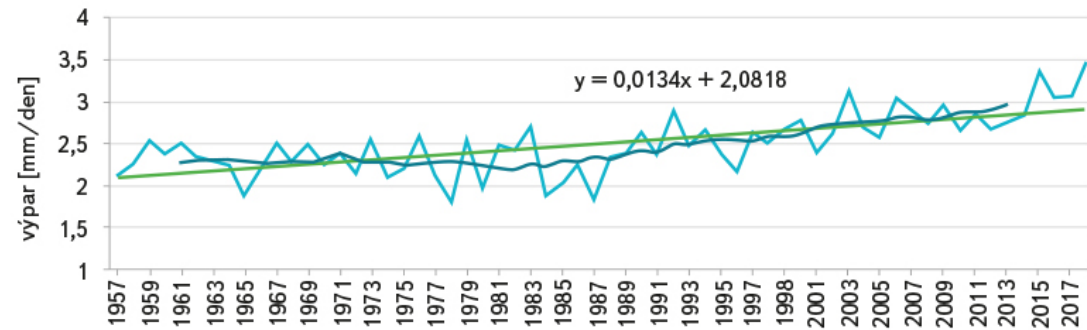
Evapotranspirace

Jezero Most (309 ha)
roční ztráta vody výparem 112,3 cm,
(objem 3 470 070 m³ ročně).

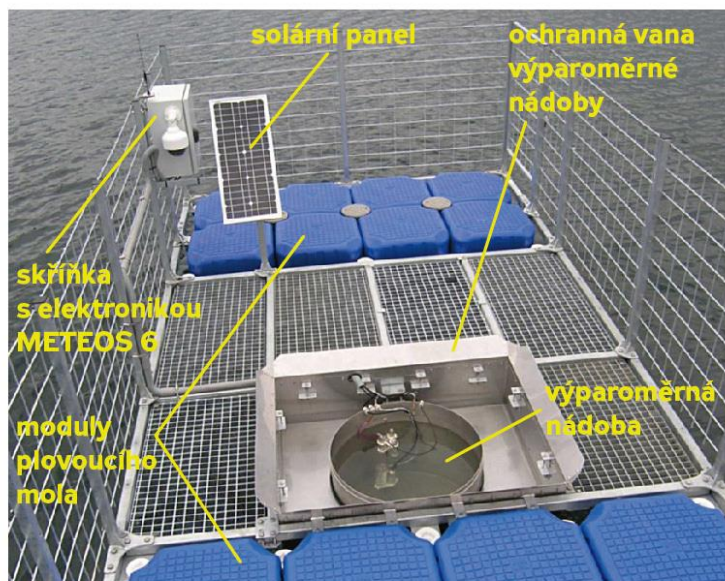
Průměrný denní výpar v sezoně květen až říjen
v letech 1957–2018

kouzavý průměr

průměrný denní výpar

lineární (průměrný denní výpar)

Mušlovský rybník 17.9.2018

Evapotranspirace

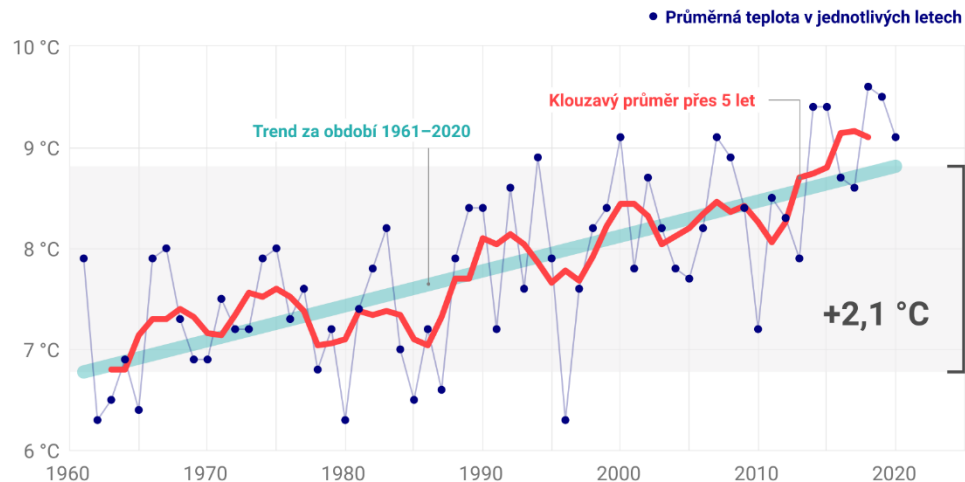
Výpočet výparu z vodní hladiny (odhad)

$$VVH = 0,0824 \times Tvzd^{1,289} \quad (1)$$

VVH je výpar z vodní hladiny [mm/den/měsíc],
Tvzd průměrná měsíční teplota vzduchu [°C].

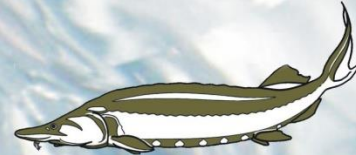
PRŮMĚRNÁ ROČNÍ TEPLOTA V ČR

Teplota se od roku 1961 zvýšila o 2,1 °C.

Průměrná hodnota evapotranspirace je kolem 423 mm/rok

Povrchový odtok

- sestává ze srážkové vody a podílu podzemní vody
- v průměru se voda v říční síti vymění za 11 dní
- chemické složení povrchových vod je velmi proměnlivé. Kromě rozpuštěných látek je ve vodě rozptýleno i velké množství suspendovaných částic různého původu a chemického složení
- odtok kolísá v čase i prostoru
- v ČR je nejvyšší na jaře při tání a nejnižší v zimě nebo na podzim po suché letní sezóně

Podpovrchový odtok

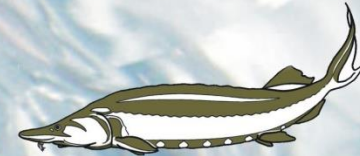
- tvořen podzemní vodou prosakující pozvolna z daného území
- podzemní vodu tvoří ta část podpovrchové vody, která vytěsnila veškerý vzduch v hornině a vytvořila zcela nasycené pásmo
- koeficient infiltrace – udává kolik % vody z celkových srážek je začleněno do oběhu podzemních vod (v ČR kolem 3% ročních srážek)
- chemické složení podpovrchových vod je ještě pestřejší, než je tomu u vod povrchových.
- celkový odtok z ČR kolem 30% srážek

Hydrologická bilanční rovnice

- **$R = S + V - E - O$**
- R = hromadění čili retence vody v území
- S = atmosférické srážky
- V = množství vody přiteklé ze sousedních území
- E = evapotranspirace
- O = odtok vody z území
- hodnoty R a V mohou být kladné i záporné podle toho, dochází-li k hromadění vody nebo k jejímu úbytku v daném území
- hydrologická bilanční rovnice je základním vztahem pro hydrologické hodnocení zásob přírodních vod

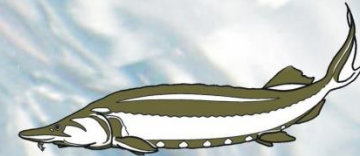
Stanovení průtoku

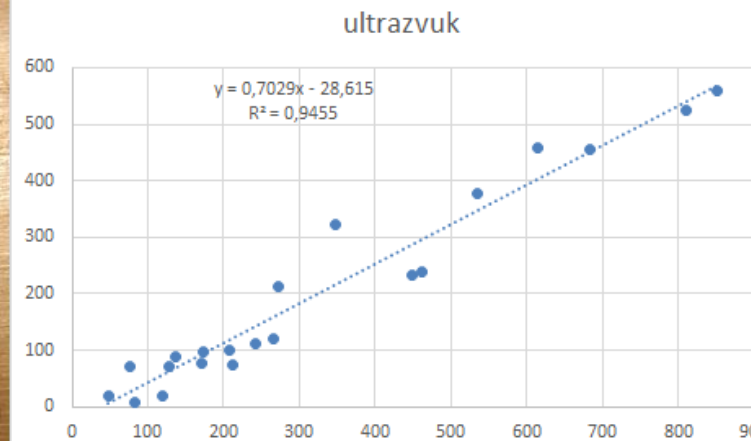
- **Měření průtoku** – měření proteklého objemu za čas výjimečně
např. prameny
- **Stanovení bodové rychlosti**
- **Hydrometrická vrtule** - frekvence otáčení lopatkového kola je úměrná rychlosti obtékání vrtule
- **Elektromagnetická čidla** - aplikace Faradayova zákona - při pohybu vodiče v magnetickém poli se na vodiči indukuje elektrický proud. Vodičem je voda, v čidle se cívkou vybudí magnetické pole a indukované napětí se snímá elektrodami.
- **Ultrazvuková měřidla** - aplikace Dopplerova principu - změna frekvence a vlnové délky ultrazvukového signálu v závislosti na rychlosti unášené částice.

Stanovení průtoku

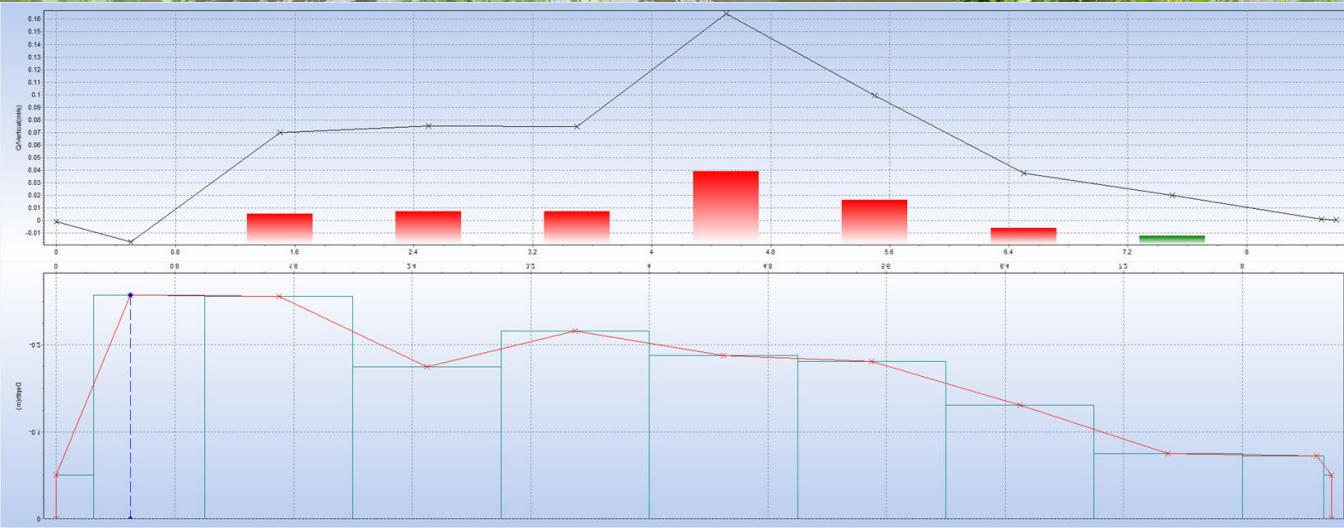
Hydrometrická vrtule

Stanovení průtoku

Flow Tracker

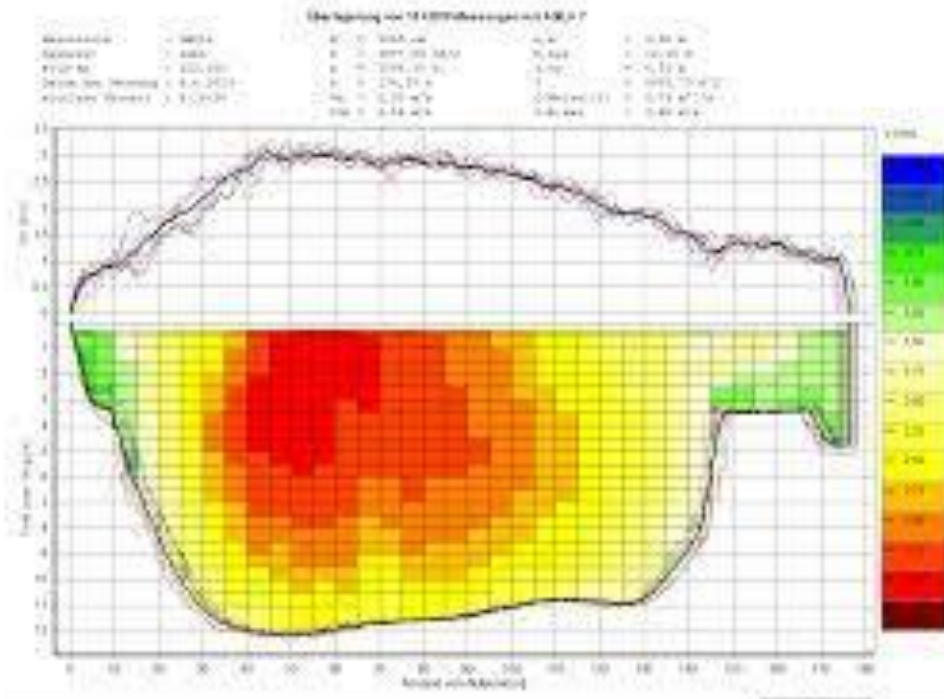
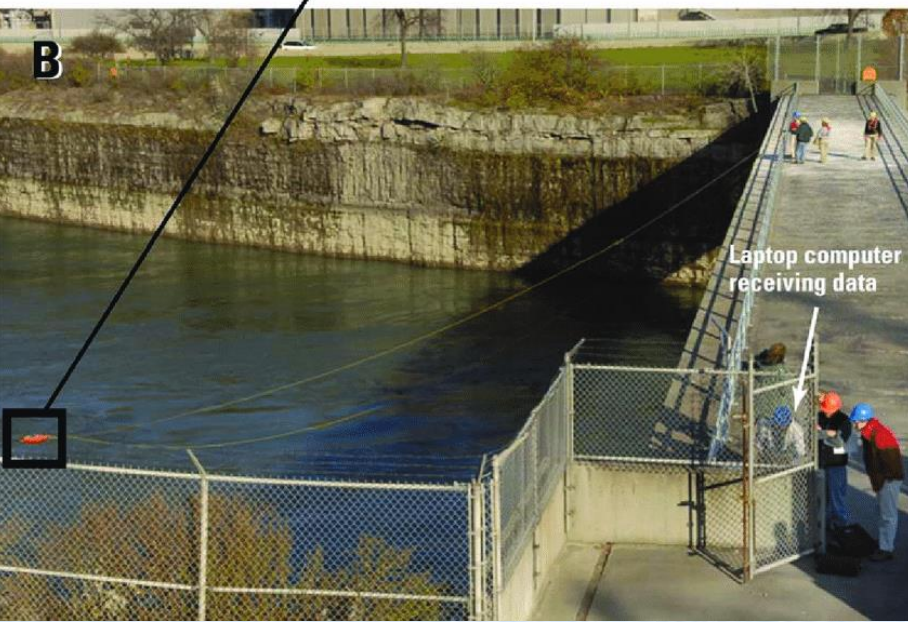

Stanovení průtoku

Ultrazvuk ADCP (Acoustic Doppler Current Profiler)

Měření pomocí stopovačů

Stanovení průtoku

Hydrometrování trvá dle velikosti toku cca 1 až 2 hodiny.

Výsledkem není kontinuální záznam časového průběhu průtoků.

Zásadní problém hydrologie – nalezení veličiny průběžně měřitelné, na základě které je průtok vyčíslitelný.

Touto veličinou je **VODNÍ STAV** – úroveň hladiny v posuzovaném profilu.

Měření vodních stavů

Stanice určené k měření vodních stavů – vodoměrné stanice

Vodočty

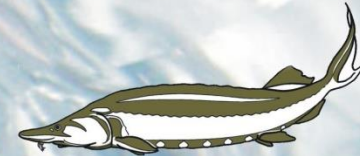
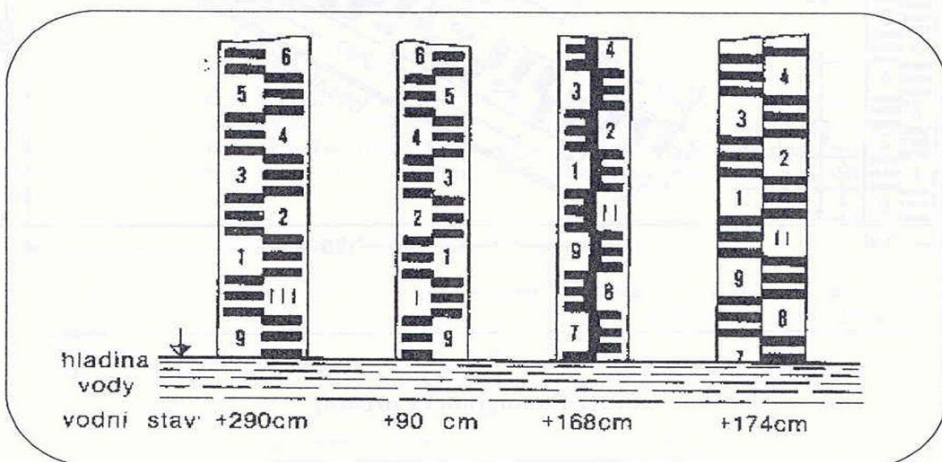
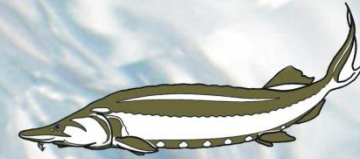

foto: kavol

Stanovení průtoku

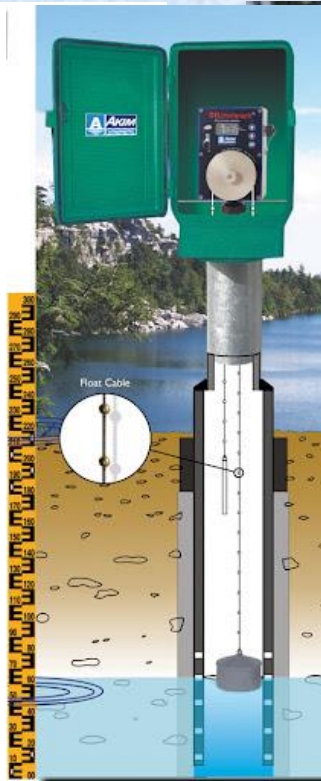

Princip funkce klasického limnigrafu

Plováková šachta spojená přívodním kanálem s korytem vody – užití fyzikálního principu spojených nádob.

Pohyb plováku přenášen (mechanicky, pneumaticky ...) na pisátko.

Záznam průběhu vodních stavů na milimetrový papír na válci poháněném hodinovým strojkem. 1 otočka za 1 den.

Stanovení průtoku

Nové přístupy pro měření úrovně hladiny

Ultrazvukové snímače - (měření časové prodlevy mezi vyslaným a přijatým signálem z vysílače nad hladinou)

Tlakové snímače - (měření hydrostatického tlaku vyvolaného výškou vodním sloupce na čidlem)

Radarové snímače - (vysílání radarového signálu a jeho příjem z objektu nad hladinou)

Bublíkové snímače - (měření tlaku potřebného k vytlačení vzduchové bubliny do vodního prostředí)

Minimální průtoky

Hydrologický rok v ČR od 1.11. do 30.10.
(minimální srážky na přelomu 10 a 11. měsíce)

Např. v Africe je hydrologický rok dle období dešťů (1.4. až 31.3.)

Dlouhodobá data průměrných denních průtoků jsou zásadním souborem dat pro stanovení minimálních průtoků.

Významný je Q_{330d} – průměrný denní průtok, který je v dlouhodobém období dosažen nebo překročen po 330 dní v roce.

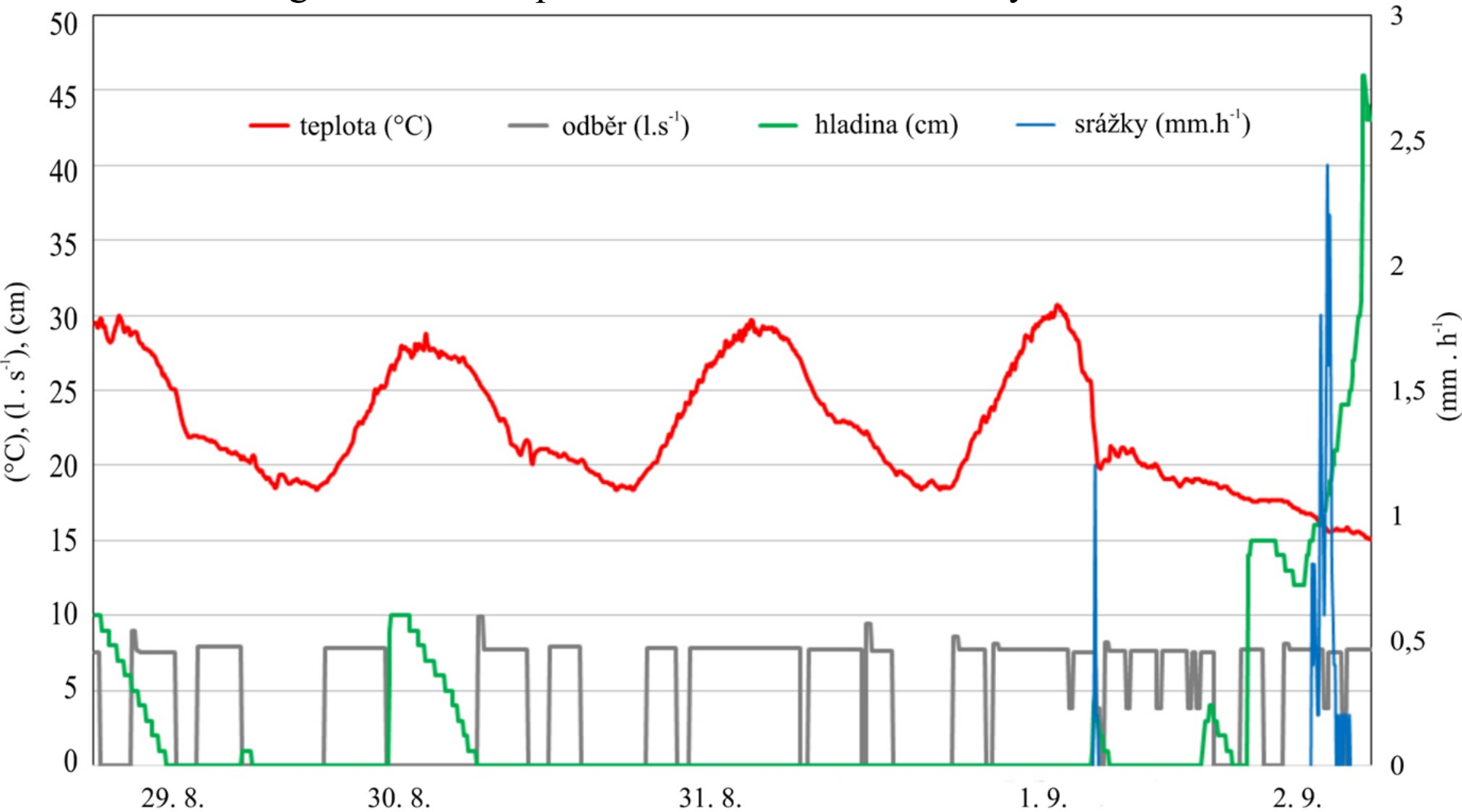
Využití se ke stanovení minimálních průtoků v tocích především z ekologického hlediska.

Q355 – využíván ke stanovení sucha

Stanovení průtoku

Monitoring vlivu vrtů na pitnou vodu na množství vody v řece Bobravě

Maximální průtoky

Druhy povodní

Členění dle nařízení vlády

Přirozené povodně – způsobené přírodními jevy (srážko- odtokové).

Zvláštní povodně – způsobené umělými jevy (poruchy vodních děl).

Členění dle příčin vzniku

Průtokové povodně – vyvolané velkým průtokem v toku.

Důsledek průtokových povodní – velké průtoky i vodní stavy.

Ledové povodně – vyvolané ucpáním profilu ledem

Důsledek ledových povodní – velké vodní stavy při relativně běžných průtocích.

Maximální průtoky

Členění průtokových povodní

Regionální povodně – vyvolané vydatnými dlouhodobými dešti, táním sněhu – zasahují velká povodí, trvání řádově ve dnech.

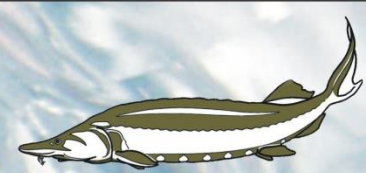
Bleskové povodně – z extrémních krátkodobých lijáků zasahujících malé povodí, trvání řádově v hodinách.

Členění ledových povodní

Povodně v době mrazů – příčina vyvolána ucpáváním koryta toku ledovým nápěchem v mrazivém období.

Povodně v době oblevy – příčinou ucpání koryta ledem v době odchodu ledů (ledové zácpy), ledem z uvolňovaného dnového ledu.

Maximální průtoky

Základní parametry povodňových vln

Kulminační průtok – důležitý při posuzování kapacity koryt

Tvar a objem povodňové vlny – důležitý při navrhování velikosti retenčních objemů nádrží

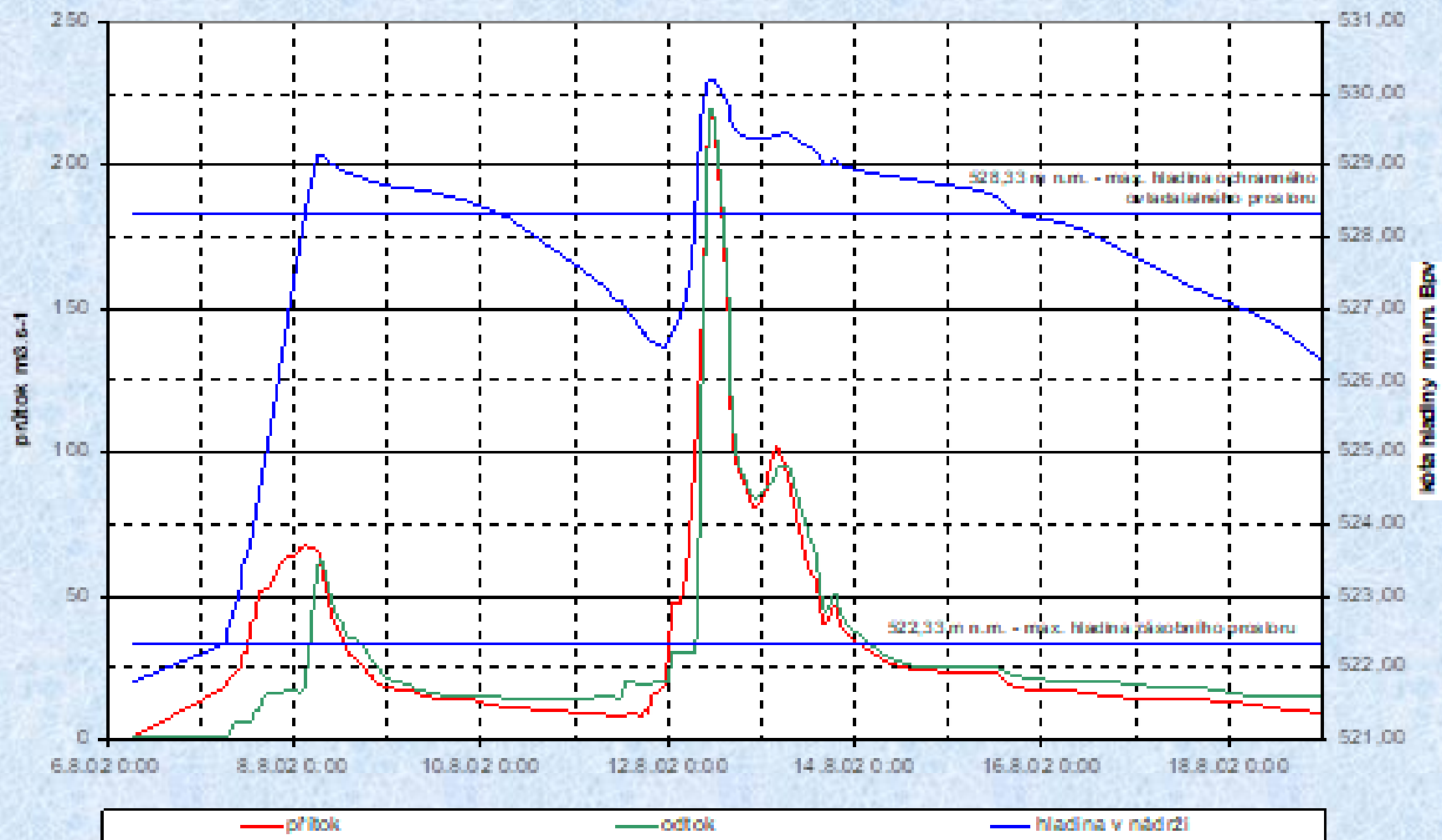
Q_{100} – okamžitý průtok, který je dosažen nebo překročen za dlouhodobé období v průměru 1 krát za 100 let.

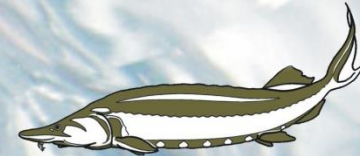
Stanovení průtoku

VD Husinec - průběh hladiny, přítoku a odtoku při povodni v srpnu 2002

Stanovení průtoku

Graf povodně z června 2009 VD Husinec (Povodí Vltavy s.p.,2009)

VD Husinec

